

©Koen Broos

The mass man

Een tijdloos verhaal over wat ons samenbrengt of verdeelt

Première: 11 augustus 2022 om 20u, MAFestival, Concertgebouw Brugge
Inleiding door Aurélie Walschaert om 19u

Wouter Van Looy, Wim Catrysse, Peter Verhelst,
Jurgen De bruyn & Zefiro Torna, Els Mondelaers en Timo Tembuysen

INTRO

'Voor niets is de mens meer beducht dan voor de aanraking door iets onbekends'. Met die stelling opent Elias Canetti zijn boek *Massa en Macht* (1962). De Nobelprijswinnaar schreef er zijn ervaringen in neer met de massabewegingen van het begin de 20ste eeuw en vermengt ze met indrukwekkende sociologische en antropologische inzichten. Het boek leest niet alleen als een reflectie op het verleden, het is ook een gids voor vandaag. Ook nu mobiliseren massa's zich, groeperen zich tegen onrecht of voor een beter klimaat. Ze verzamelen zich op sociale media, bezetten het Capitool, zetten een stad in brand of vluchten. Ze komen in opstand, groeien, zoeken ontlading en vallen weer uiteen.

Regisseur **Wouter Van Looy** en documentairemaker **Wim Catrysse** ontwikkelden een concept rond deze thema's: in *The Mass Man* richt Catrysse zijn camera op een plaats van conflict, waar de sporen van geweld en verzet ons duizenden jaren terugvoeren. Er woedt een schijnbaar onoplosbaar ideologisch en territoriaal conflict dat tot op heden een grotesk spoor van dood en verderf zaait en het maatschappelijk weefsel steeds verder ontwricht. Angst voor 'de onverwachte aanraking uit het donker' wordt hier niet opgevoerd als beeldspraak maar is bittere ernst en tastbaar reëel. In de voorstelling brengen zijn beelden getuigenis van het geïnstitutionaliseerde wij-zij-denken.

Peter Verhelst schreef voor *The mass man* een nieuwe tekst die Canetti's magistrale boek als klankbord heeft, maar zich vasthaakt aan de wereld van vandaag.

Onder leiding van **Jurgen De Bruyn** geven solistische zangers, instrumentalisten op luit, cornetto/trompet en drums, een geluidsinstallatie artiest en elektronische soundscapes een nieuwe vorm en uitdrukking aan een brede waaier van sub-genres van het middeleeuwse 'kruisvaarderslied'. Propagandistische recruteringsliederen zoals het befaamde *Palästinalied* van troubadoer Walther von der Vogelweide weerklinken naast Occitaanse pelgrimliederen, lamentaties, pastorella's en polyfone Ars Nova motetten uit de maatschappijkritische Roman de Fauvel van componist Philippe de Vitry. Ze weerspiegelen zowel de buitenwereld als het innerlijke leven en tonen een genuanceerd beeld van een complex tijdgewricht dat getekend wordt door veranderende identiteiten en wereldbeelden.

OPENINGSZINNEN van Peter Verhelst

In den beginne ... Allereerst. Alfa. Fundament. Ik.

Behoed me voor mijn zwakheid, weekheid, medelijden, angsten, lafheid, empathie, mezelf.

In den beginne... Allereerst. Alfa. Afstand. Schutkring. Eén bevel.

Credits

MUZIEKTHEATER TRANSPARANT

Concept & regie: **Wouter Van Looy**

Concept & video: **Wim Catrysse**

Tekst: **Elias Canetti and Peter Verhelst**

Stem & spel: **Timo Tembuysen, Els Mondelaers**

Soundscape & elektronica: **Jo Thielemans**

Dramaturgisch advies: **Tobias Kokkelmans**

Scenografie: **Wim Catrysse, Peter Quasters**

Kostuums: **Ruby Renteurs**

Lichtontwerp: **Peter Quasters**

ZEFIRO TORNA

Jurgen De Bruyn muzikaal concept, luit, elektronica, stem

Jon Birdsong trompet, cornetto

Simon Segers percussie

Jochem Baelus klankinstallatie

Productie: Muziektheater Transparant and Zefiro Torna

In coproductie met DE SINGEL, Concertgebouw Brugge

Met steun van Tax Shelter van de Belgische Federale Overheid en de Vlaamse Overheid

Catalogustekst MAfestival 2022: Een INTERVIEW met Wouter Van Looy door Aurélie Walschaert

"Voor niets is de mens meer beducht dan voor de aanraking door iets onbekends." Met deze stelling opende Elias Canetti (1905-1994) in 1960 zijn magnum opus *Masse und Macht*. Dertig jaar lang

werkte de Bulgaars-Engelse auteur en cultuurfilosoof aan deze diepte-analyse over groepsvorming en de wil van het individu tot macht. Gevoed door zijn fascinatie voor de fenomenen ‘massa’ en ‘macht’ en zijn persoonlijke ervaringen met groepsrevoltes – als Joodse uitwijkeling maakte hij onder andere de opkomst van extreem-rechts van dichtbij mee – bestudeerde hij het gedrag van menigtes door de jaren en over culturen heen.

“In wezen gaat Massa en Macht over de angst van het individu voor het onbekende en diens strategieën om de existentiële angst te trotseren”, vertelt theatermaker Wouter Van Looy. In 2016 kaartten hij en Muziektheater Transparant de omgang van de mens met crisismomenten al aan in de geprezen voorstelling *Earth Diver*. *The mass man* brengt nu een vervolg, en lijkt in de naweeën van de coronapandemie en midden in het strijdtoneel tussen Rusland en Oekraïne relevanter dan ooit: *“Waar Earth Diver ging over hoe we reageren op een naderende catastrofe, zoomt The mass man in op het conflict. De kernideeën van beide voorstellingen zijn op een bepaalde manier aan elkaar verwant. Voor Earth Diver leende ik het concept antropotechnieken van de Duitse filosoof Peter Sloterdijk. Het zijn technieken om te dealen met onze eindigheid. Waar het in Earth Diver vooral ging over religie als antropotechniek, gaat het in The mass man over ‘massa’ en ‘macht’. Ook Canetti ziet deze fenomenen als methodes die we toepassen om onszelf te wapenen tegen vergankelijkheid. Wat doet de mens om zijn existentiële angst te overwinnen? Canetti ziet twee mogelijkheden: je kan je als individu terugtrekken achter dikke muren, afstand creëren van dat onbekende en van daaruit als machtshebber controle uitoefenen, of je kan opgaan in een massa met gelijkgestemden. Beide vormen zien we vandaag steeds vaker opduiken: denk maar aan de klimaatmarsen, de bestorming van het Capitool, of nog recenter het beeld van Vladimir Poetin en Emmanuel Macron aan weerszijden van een immense tafel in het Kremlin. Het neoliberale individualisme en ieder-voor-zich-denken heeft stilaan een eindpunt bereikt. Je kan dat boek van Canetti dus erg goed als bril gebruiken om te kijken naar wat er vandaag in de wereld gebeurt.”*

Net zoals vissen in een school zwemmen om hun vijanden om de tuin te leiden, doen mensen dat ook. Alleen zorgt het samentroepen bij mensen niet alleen voor een fysieke, maar ook een symbolische houvast: *“Canetti beschrijft het opgaan in de massa als een bijna paradijselijke ervaring. Door je aan een bepaalde groep te verbinden en je eigen identiteit af te leggen, word je opgenomen in een groter geheel. Religieuze massa’s gaan hierin nog een stap verder door hun doel naar het hiernamaals te verplaatsen. Dat brengt ons bij een interessant fenomeen, dat ook een belangrijke rol in de voorstelling speelt, namelijk dat van de onzichtbare massa’s. In Palestina worden martelaren en doden die tijdens conflicten gevallen zijn bijvoorbeeld geportretteerd in het straatbeeld. Zo vormen die fysiek onzichtbare strijders een reden om het gevecht verder te zetten.”*

Voor *The mass man* werkt Van Looy opnieuw samen met videokunstenaar Wim Catrysse. Terwijl hij voor *Earth Diver* ging filmen in een Russische koolmijn op Barentsburg, verzamelde hij deze keer beelden van een plaats van conflict waar de sporen van geweld en verzet terugvoeren naar een ver verleden. Ook in de muziek wordt die historische lijn doorgetrokken. Jurgen De Bruyn en diens muziekensemble Zefiro Torna brengen een eigentijdse interpretatie van middeleeuwse troubadours- en kruisvaardersliederen. *“Het was een logische stap om terug te grijpen naar die eeuwenoude muziek. De troubadourtraditie is ontstaan in het Midden-Oosten, vanwaar ze zich verder verspreidde naar Occitanië in Zuid-Frankrijk en later naar andere delen in Europa. De liederen zijn doordrongen van verwijzingen naar machtssituaties, zoals de toenmalige Paus die opriep tot kruistochten om het*

bedreigde christendom te verdedigen. Ze tonen een beeld van die tijd, niet alleen van de socio-politieke context, maar ook van persoonlijke crisissen en van een steeds terugkerende spanning tussen het individu en het collectief. Zo klinken naast het befaamde recruteringslied van Walther von der Vogelweide en motetten uit de maatschappijkritische Roman de Fauvel van Philippe de Vitry ook lamentaties en liefdesliederen. Ze kaarten stuk voor stuk thema's aan die ook vandaag nog aan de orde zijn."

Ook de opstelling van publiek, spelers en decor hangt nauw samen met het thema van de voorstelling: *"In Earth Diver werkte de opstelling versterkend; ze dwong mensen uit hun comfortzone. Voor The mass man maakt het publiek deel uit van de voorstelling. De toeschouwers zitten in twee blokken tegenover elkaar, als een soort dubbel-massa. In het midden bevindt zich het speelveld uit gaasdoeken voor de beeldprojectie, als een controlekamer of machtscentrum van waaruit de voorstelling bestuurd wordt. Tussen en naast de doeken zullen de muzikanten en spelers zichtbaar zijn, en ook de massa aan de overkant zal er bij momenten door schemeren."*

Met de tekst ging auteur Peter Verhelst aan de slag. Hij hertaalde de essayistische kernideeën van Canetti naar vandaag, in zijn eigen, poëtische taal. *"Zowel de spelers als de muzikanten, en wie weet zelfs de technici, zullen de tekst vertolken. Het wordt geen queeste van één individu."*

Extra info

Met [Earth Diver](#) (Ruhtriennale 2016) creëerde regisseur **Wouter Van Looy** met videokunstenaar **Wim Catrysse** een multimediaal werk van een 'adembenemende kracht' (Financial Times) dat met muziek van Heinrich Schütz en beelden van een oude koolmijn op een bevroren eiland het mes zette in onze 'condition humaine'. Met het boek *Massa en Macht* van Elias Canetti als gids brengt *The mass man* een vervolg. Waar *Earth Diver* inzoomt op het rouwproces in situaties van catastrofe, gaat *The mass man* over overlevingsstrategieën in een situatie van conflict.

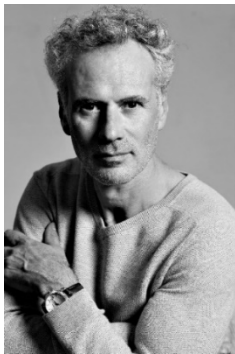
Voor *The mass man* richt **Wim Catrysse** zijn camera op een plaats van conflict, waar de sporen van geweld en verzet ons 1000-den jaren terugvoeren. Er woedt een schijnbaar onoplosbaar ideologisch en territoriaal conflict dat tot op heden een grotesk spoor van dood en verderf zaait en het maatschappelijk weefsel steeds verder ontwricht. De bezetter weet het vijandbeeld moedwillig en onafgebroken te voeden en onder het voorwendsel van defensie wordt de aanval dagelijks ingezet. De 'aanrakingsvrees', het begrip waarmee Canetti *Massa en Macht* aanvat krijgt in de context van deze bezette gebieden een uitermate sinistere bijklank. Angst voor 'de onverwachte greep uit het donker' wordt hier niet opgevoerd als beeldspraak maar is bittere ernst en tastbaar reëel. In de voorstelling brengen zijn beelden getuigenis van het geïnstitutionaliseerde wij-zij-denken.

Het muzikale luik van *The Mass Man* wordt ingevuld door **Jurgen De Bruyn** en **Zefiro Torna** en bevat een eigentijdse interpretatie en bewerking van 11-13de -eeuwse kruisvaardersliederen. Solistische zangers, een volkskoor, instrumentalisten op vedel, luit, cornetto en trompet en elektronische soundscapes geven vorm en uitdrukking aan een brede waaier van middeleeuwse subgenres van de 'crusador song'. Ze tonen een genuanceerd beeld van een complexe tijd en kantelpunt in de geschiedenis. Monofone oproep- of recruteringsliederen zoals het befaamde Palästinalied van Walther von der Vogelweide klinken naast Occitaanse pelgrimsliederen, lamentaties, sirventes, pastorella's, liefdesliederen en meerstemmige Ars Nova motetten uit de maatschappijkritische Roman de Fauvel van componist Philippe de Vitry. Als reactie op de vroege kruistochtcampagnes bevestigen ze veranderende identiteiten en wereldbeelden. Ze weerspiegelen zowel de buitenwereld

als het innerlijke leven, en vaak hun samenhang, en geven vorm en uitdrukking aan de zorgen met het thuisland, ruimtelijke aspecten en nieuwe opkomende posities in de sociaal-politieke geschiedenis.

Op frapperende wijze snijden de troubadours thema's aan die ook ons precare tijdgewricht kenmerken: Religieuze en politieke propaganda in dienst van geopolitieke strategieën, machtswellust, corruptie, ontwrichting van maatschappelijke systemen, migratie en verbroken familiebanden, stigmatisatie, onderdrukking en vervolging van minderheden, antidemocratische - irrationele- reacties van de zogenaamde 'bedreigde meerderheden', de genese van een collectieve identiteit, de existentiële dwangneurose van het zich angstvallig vastklampen aan het bekende - versterkt door de huidige pandemie- tegenover de noodzaak om nieuwe ervaringen op te doen, onbekende werelden te exploreren en de andere te ontmoeten. Wat de mens drijft om te overleven is volgens de verarmde ridder en troubadour uit Carcassonne, Raimon de Miraval "compassie, jeugd en liefde die herstellen wat rede en maat neerslaan".

Biografieën

Wouter Van Looy is een actieve speler binnen de internationale opera en muziektheaterwereld. Zijn creaties gingen onder meer in première in Ruhrtriennale, Staatsoper Berlin, Luzerner Theater, Theaterspektakel Zürich, Mexico Musica y Escena / Mexico, Opéra de Lille, Centro Cultural de Bélem, Lissabon, Holland Festival, Bregenzer Festspiele, Teatro Comunale di Bologna. Hij is regisseur in residentie bij Muziektheater Transparant en deelt er de artistieke leiding met Guy Coolen. Van Looy werd recentelijk genomineerd door Opern Welt voor zijn regie van *Kopernikus* in Staatsoper Berlin.

Wouter Van Looy is de oprichter van Zonzo Compagnie en organisator van BIG BANG, een avontuurlijk muziekfestival voor een jong publiek, dat in dertien Europese steden actief is en vanaf 2019 ook in de Canadese hoofdstad Ottawa. BIG BANG werd bekroond met de EFFE award als een van de meest vernieuwende festivals van Europa. Zonzo Compagnie realiseerde bekroonde producties als *Listen to the silence*, *Slumberland*, *Mile(s)tones* en *BerBerio*. In voorbije jaren heeft Wouter Van Looy enkele belangrijke prijzen ontvangen, o.a. YAMA Award (2012, 2015 en 2019), de KLARAprijs (2013), de YEAH Award (2013), Music Theatre NOW Award (2015) en de EFFE award (2015). www.transparant.be en www.zonzocompagnie.be

Wim Catrysse woont en werkt in Antwerpen, België. Hij behaalde een Master in de beeldende kunsten aan LUCA School of Arts (LUCA) in Brussel in 1997. Van 1997 tot 2000 volgde hij een postacademische cursus aan het Hoger Instituut voor Schone Kunsten (HISK) in Antwerpen, gevolgd door een eenjarige cursus aan de Glasgow School of Art.

Sinds de late jaren 1990 is Wim Catrysse bezig met het onderzoek van de dynamieken van zelf geconstrueerde architecturale omgevingen en de potentieel fictieve kenmerken van fenomenale omgevingen, de ontrafeling van subjectiviteit en daarmee ook de illusie van controle. Hij vertaalt dit onderzoek naar video-installaties waarin de participanten/kijkers geconfronteerd worden met elementaire krachten en hun grenzen van evenwicht en uitgedaagd worden door beelden die een fysieke bedreiging vormen of een zekere verontrusting uitstralen. De artistieke aanpak van Wim Catrysse combineert intuïtie met technische redenering en leidt vaak tot complexe cinematografische beeldconstructies. Wim Catrysse heeft deelgenomen aan verschillende tentoonstellingen, zowel solo als in groep, bij internationale instellingen zoals Kunstmuseum Bonn,

S.M.A.K. Gent, Jeune de Paume Parijs, MHKA Antwerpen, Center for Contemporary Art Tel Aviv, Nikolaj Kunsthal Kopenhagen, Arts Santa Monica Barcelona, Extra City Antwerpen en Museum Boijmans van Beuningen Rotterdam. Wim Catrysse is medeoprichter en werkt samen met Escautville, een productieplatform voor video artiesten. www.wimcatrysse.com

Het internationaal gerenommeerde muziekensemble **Zefiro Torna** staat sinds zijn oprichting in 1996 bekend om zijn vernieuwende en originele concepten. Het ensemble werkt met excellente musici uit heel Europa en brengt het muzikale erfgoed uit middeleeuwen tot barok op een unieke manier tot leven voor een breed publiek. Dooreen historische uitvoeringspraktijk te koppelen aan andere muziekgenres, literatuur, filosofie, wetenschap en hedendaagse visuele kunsten, (figuren)theater of

dans realiseert Zefiro Torna beklijvende totaalconcepten rond een variatie aan symbolische en allegorische thema's. www.zefirotorna.be

Peter Verhelst is een Vlaams dichter, romancier en regisseur, die in 1987 debuteerde met de dichtbundel *Obsidiaan*. Hij ontving voor zijn werk tal van prijzen, waaronder De Gouden Uil, de Vlaamse Cultuurprijs en de F. Bordewijk-prijs voor zijn roman *'Tongkat'* (1999). Voor zijn poëzie won hij onder andere de Paul Snoekprijs, de Gedichtendagprijs, de Jan Campert-prijs, de Ida Gerhardt Poëzieprijs en maar liefst drie keer de Herman de Coninckprijs. Voor zijn jeugdliteratuur ontving hij de Boekenwelp, de Woutertje Pieterse Prijs, de Gouden Uil Jeugdliteratuurprijs en in 2009 de Gouden Griffel voor *Het geheim van de keel van de nachtegaal*. In 2018

verscheen zijn langverwachte roman *Voor het vergeten*, die hij schreef na het onverwachte verlies van zijn moeder. Het is een vitale ode aan de kunst en de liefde, en aan ons hakkellende, tastende verzet tegen betekenisloosheid en verdriet. Peter Verhelst schrijft ook het Poëziegeschenk van 2018 *Wat ons had kunnen zijn*. In november 2019 verscheen de bundel *ZON*. Zijn werk is in veertien talen vertaald. www.peterverhelst.be

Els Mondelaers studeerde klassieke zang aan het Gentse conservatorium, om zich daarna bij Mireille Capelle te specialiseren als soliste in hedendaagse muziek. Ze volgde masterclasses bij oa. Claron McFadden, Lineke Rijxman en Gidon Saks. Ze stond in binnen- en buitenland op de planken met verscheidene ensembles en muziektheater- gezelschappen, waaronder VOCAALLAB (thans SILBERSEE), Muziektheater Transparant, LOD muziektheater, doelenEnsemble,

Asko|Schönberg, Slagwerk Den Haag en het Vlaams Symfonisch Orkest. In september 2009 werd Mondelaers uitgenodigd door de Lucerne Festival Academy om onder leiding van Pierre Boulez 'Sinfonia' van Luciano Berio te vertolken. Met VOCAALLAB zong ze mee in de Toneelhuis productie 'MCBTH' (muziek Dominique Pauwels, regie Guy Cassiers). Ze nam 'Three Voices' van Morton Feldman op en voerde het in 2014 live uit bij een choreografie van Marc Vanrunxt. Voor Muziektheater Transparant & SILBERSEE zong ze recent in 'De koningin zonder land' (muziek Wim Henderickx, regie Wouter Van Looy). In het Zeeland Nazomer Festival acteerde ze in 'De schrijver, zijn vrouw en haar minnares' (regie Vincent van den Elshout), haar eerste en succesvolle rol als actrice. www.elsmondelaers.com

Timo Tembuysen is performer, zanger, componist en theatermaker. Hij studeerde in 2019 af aan de performance-opleiding van de Toneelacademie in Maastricht en schoolde zich als zanger op het Rotterdams Conservatorium. Daarvoor rondde hij in 2014 de masteropleiding Architectuur en Stadsontwerp af aan de Universiteit Gent. De performances van Timo zijn ruimtes waarbinnen de ontmoeting tussen performers, publiek en de ruimte centraal staat — noem het muziektheaterarchitectuur. Nieuwe polyfone composities weven de verschillende

perspectieven in elkaar als gelijkwaardige melodielijnen. Elk performance is weer een nieuwe zoektocht naar harmonie, frictie en stilte. Hij ontwikkelt zijn werk op dit moment binnen de productiedriehoek PLAN Brabant/Festival Cement, Muziektheater Transparant Antwerpen en Productiehuis Theater Rotterdam.

SPEELDATA

BELGISCHE PREMIÈRE:

11/8 om 20u + inleiding om 19u door Aurélie Walschaert
Concertgebouw Brugge ikv MAFestival

8/10 te DE SINGEL, Antwerpen

13/11 te Muziekgebouw, Amsterdam

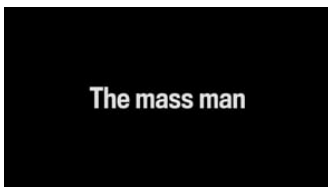
FOTO'S

PERS- en PRODUCTIEFOTO'S zijn beschikbaar op de avond van de première op 11 augustus.

REPETITIEBEELDEN ©Koen Broos : <https://flic.kr/s/aHBqjzVb2k>

VIDEO'S

Trailer met Wouter van Looy (3'): <https://vimeo.com/724412072>

Interview Jo Thielemans: <https://vimeo.com/724412373>

Interview Jurgen de Bruyn: <https://vimeo.com/724412467>

Interview Wim Catrysse: <https://vimeo.com/724412560>

Aarzel niet om me te contacteren voor interviews, tickets, foto's en meer:

Patricia Van de Velde | Pers & Communicatie Patricia@transparant.be, Tel: +32 (0)486 29 99 22
 Muziektheater Transparant VZW, Albrecht Rodenbachstraat 21 bus 1, 2140 Borgerhout